

NÉPNÖVEVELŐ

NEVELÉS- ÉS OKTATÁSÜGYI LAP

MAGYARORSZÁGI LATIN ÉS GÖRÖG SZERTARTÁSÚ KATHOLIKUS NÉPOKTATÁSI INTÉZETEK SZÁMÁRA

Kiadja a *SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT* Budapesten.

Megjelenik minden vasárnap egy ívnyi terjedelemben.

Megkapja e lapot minden kath. népoktatási intézet egy példányban ingyen.

Előfizetési ár: egész évre kor. 6.—

Kéziratokat nem küldünk vissza.

Szerkesztőség és kiadóhivatal

BUDAPEST,

Szentkirályi-utca 28b. sz. a.

(SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT)

A hirdetések árszabálya:

A pályázati hirdetéseknel minden egyes szóért minden közlés után 6 fillér (3 krajczár) fizetendő.

Egyéb hirdetéseknel:

egész oldal ... kor. 32.— negyed oldal ... kor. 8.
fél oldal 16.— nyolcad oldal ... 4.

A 60 fillér bélyegilletéket a hirdető fizeti.

A díjak előre beküldendők a Szent-István-Társulathoz.

Királyi látogatás egy katolikus zárda-intézetben.

A mi jó és hön szeretett királyunk legmagasabb látogatásával tündöklött ki az Angolkisasszonyok budapesti Sancta Maria intézetét. Folyó hó 6-án jelent meg az ősi intézet falai között, hogy lássa, fejedelmi elismerő szavakkal személyesen köszönje meg a háza boldogulásáért folytatott önzetlen munkájokat azoknak a jó lelkeknek, kik csakugyan egész életüket Istennek, a hazának és a királynak áldozták, nem főző lelkesedéssel nevelvén igaz hitre és ebből folyó megbízható hazafiságra és törhetlen királyhűségre a zsenge ifjúságot. A nagy királyné, Mária Terézia óta fejedelmeinek minden időben nagy figyelemmel és kegyvel viseltettek e jeles intézet iránt, de a most lefolyt látogatás arról győzhetette meg a buzgó szerzetesnőket, hogy a «Felsőleges Úr», a «Legelső magyar ember», a nemzeti kultúra erős várának tudja és látja intézetüket és a legjóságosabb atya örömet érezte abban, hogy a Sancta Maria intézet a józan paedagogia minden újabb igényeit oly mérvben kielégíti, hogy ebben jeleskedő hasonló intézet alig van az ország szívében, a székesfővárosban.

És ha az intézet nemes öntudattal, mint örökké emlékeztető nap eseményét jegyzi be évkönyvébe e magas királyi látogatás feledhetetlen örömet, úgy részt kérnek e lelkes örömből a hazai kath. tanintézetek mindannyian. Az egy eszméért való küzdelem, az egy cselra való törekvés testvéreké teszi a rokonszíveket.

Igy látjuk mi testvéries együttérzésben ezúttal a háza összes kath. intézeteit, midőn a királyi elismerés és köszönet kegyes jelének kifejezését találják működésük iránt abban, hogy a Sancta Maria intézetben látottak és tapasztaltak fölött ismételve örömmel és örömmel adott kifejezést megelégedésének Ő felsége, I. Ferencz József.

A legmagasabb látogatás részleteit ezért lapunk hasábjain is megörökítjük, buzdtatásul

mindazoknak, kiknek hivatása Krisztus szellemében, királyhűségre és hazaszeretetre nevelni az ifjúságot, az újabb nemzedéket.

A zárdában Ő Felsőge fogadására megjelentek: Schlauch Lőrincz nagyváradi bíboros-püspök, Wlassics Gyula közoktatásügyi miniszter, Dessewly Sándor, Horváth Károly báró és Kohl Medárd dr. püspökök, Varady Arpád dr. miniszteri osztálytanácsos apátkanonok, Kanter Károly és Kirner Károly apátplebánosok.

Azonkívül ott voltak a főpapok körül az intézet hittanárjai: Ernszt Sándor dr. pápai kamarás, Glattfelder Gyula dr. központi papnöveldei tanulmányi felügyelő, hittanár, Horváth József és Baumann Károly hittanárok.

A király pont két órákor érkezett kíséretével a zárdá elé. A bejáratnál Wlassics Gyula miniszter, majd Schlauch bíboros és Almásy Mária főnöknő üdvözölte a Felsőgeit.

A király a főnöknőnek ezt mondta:

— Örömmel jöttem az intézetbe, melyet régóta ismerek.

— Boldog emlékezetünkben tartjuk, hogy Felsőged 49 évvel ezelőt szereneséltette látogatásával intézetünket, — mondta a főnöknő. — Az akkori látogatás egy szemtanúja meg is jelent Felsőged fogadására.

— Ah, ez igazán szép — szólt meglepődve a király.

A főnöknő erre bemutatta az Angolkisasszonyok szerzetének legidősebb tagját: *Karsány* Erzsébet vikáriust.

A király nyájasan köszönt az öreg apácának

— Bizony régen láttuk egymást.

— Majdnem ötven éve, Felsőge.

— Szép idő! Tanít-e még?

— Ot év óta nem tanítok — felelt az agg nővér, a kitől Ő Felsőge nyájasan búcsúzott.

— A király ezután a templomba ment, a hol az apácák és a Mária-kongregáció tagjai foglaltak helyet.

— Hány tagja van a rendnek? — kérdezte Ő Felsőge.

— Kilenczven — mondta a főnöknő.

— És hány növendékük van?

— Összesen 720, ezek közül 110 henlakó.

A templomban a király a főoltár elé ment, mely most május hónapban mesés díszben tündöklök. A király a főoltár előtt letérdelt s imádkozott, azután megnézte a templom kincseit, megnézte a kisdud szűz Mária kegy-szobrát, mely a milánói kegy-szobor utánzata, a kis szobrot valóságos kincses szekrényben őrzik, a drága dolgok, fogadalmi ajándékok között. A király érdeklődéssel nézte Camisius Péter egy új képét, melyet Almásy Taszilo gr. festett volt és azt mondta rá:

— Igazán szép.

A templomból az intézet dísztermébe ment a király, a hol négy sorban száz teherruhás leányka háromszoros éjjennel fogadta. A leányok közül előlépett Sebessy Georgine és csengő hangon, következő beszéddel üdvözölte a királyt:

«Felsőges kiralyunk es Urunk!
Miden az embert rendkivan es nagy orom eri, ugy
binik fel elotte, mintha csak egy szep alom lenne az, a
mit lat s nem mer hinni a valosagnak.

Igy vagyunk mi is a jelen unnepeles pufanaban.
Atig hiszunk szenteknek s felunk, hogy csak kaprazat
az, a mit latunk, mido felfekintve szerelett jo kiralyunk
tiszteletrendho alakjat pillantjuk meg, a valosagban,
igazan.

Az el elottunk, kit jo tanarnokunk, leikes leirasabol mar
regen ismerunk, kit szinrol szinre latni a Gondviselo
kegyelmobol csak most vagyunk szerencsesek.

De merit orvendunk oly igazan, oly kimondhatatlanul
Felseged jeleniten? Ezer es egy okunk van erre. Orvendunk
mint emberek, mint alattvalok s mint e szent falak
lakoi. Mint emberek namulatlajos tisztelettel tekintunk
Felsegedre, tudvan azt, hogy a mily magasan all tronja,
ep oly emelkedett gondolkodasu, nemes a szive. Mint
alattvalokunk gyermeki szeretet es ragaszkodas tuzodik ez
szerelethez. Mindene tisztelet, hodolet es ragaszkodas a
legmagasabb fokot eri el akkor, midon arra gondolunk,
hogy ez intezethez tartozunk, melynek fojellemevonasu a
felsoges kiralyi haziranti torhetlen busseg. Igen, ez intezet
szentes Maria, Teresia, Antal alapittatva, azota nem szunt
meg, mido nap kerul a Mindenhatot, araszsa el kegyelmek
es aldasanak bosegevel minden utodjat. A mai
nap akahnaval kulbols halalma gerjed tagjainak sziveben,
szert, hogy Felsegedet kezei 50 ev anyni, de anyni
viszonsagsaga utan ismet korukben lathajak, eroben,
egeszsegben. Oh! hogyan fejezzuk ki oromunket? Mit
adunk a mi Felsegedhez merito? Mit adjon az intezet? —
Mit adunk mi gyermekek?

Egyet, csak egyet s ez — ha alattvaloi szivunknek
diszite, tisza gyermeki szeretete. Ennel tobbet nem adhatunk,
ezzel minden oiaadtunk.

Ez oromtol athatva hivjuk fel Felseged alattvaloinak
mibol, egyesitesek a vilagot betolto harsanokban hang-
pokot, a mi oromteit idvozetunkkel.

Eljen a mi draga, jo felsoges Urunk, dicsosen uralkodo
a Ferencz Jozsef aposoli kiralyunk.

A kiraly lathato gyonyorusseggel hallgatta a leikes
szavakat es nezte a bajos leanykak csoportjat, a kik
rosakbol elo monogramot alkottak, a melybol ez olvashato
«Eljen a kiraly!» A beszed utan a novendekok
Szantner Zsigmond dr. zongorakiserete mellett razend-
teltek Erkel Ferencz Kiralyhimnuszat, a mely utan
o Felsege megszolitassal tuntette ki es megdicserte a
Antal Sebeksy kisasszonyt.

Az idvozo beszedet mordott novendekhez o Felsege
a kovetkezo kegyes szavakat intezte:

A szep es hosszu beszede meghatott, koszonom. Majd
a gyermekek felo fordulva ezeket mondta: Igen szepen
enekelnek. Nem faradtak ki a viragok tartasaban?

A novendekeseg oromteit mosolyival felett s lathato
volt az arczokon, hogy mily boldogak, hogy a Felseges ur
az o enekiket oly kegyelmes figyelemmel hallgatta.

Tobbek bemutatasa es a megjelent meltosagokkal
 folytatott beszélgetes utan a hazakapolat, a könyvtart, a
novendekok tikortiszta halotermet nezte meg a kiraly s
a novendekok folytonos eljenzese kozben atment az iskola-
epulethe, a hol kelemesen lepte meg az egymasba nyilo
tantermek mintaszeru berendezese. Bar merre ment,
fehervarai iskolasi anykak sortala mellett haladt el. A vidor,
oromteit gyermekarcok s ozinte szivuk eljene igen
kelemesen erintette a felseget, majd azt hitte, hogy ugyan-
azon gyermekeket talaja az epulet egyes helyen, mire a
tiszt, fonokno ugy felett: 720 gyermek betolti az intez-
tet folyosoit, Felseges Uram.» A rajzteremben sorra di-
cserte a kiallitott rajzokat, himzeseket es finom kezimunka-
kat. A Dunara nezó zeneterembol gyonyorkodott a festoi
klatasban. A kertet latva megjegyezte: «A fovaras koze-
pben ritkasag, ilyen szep kert.» A folyosokon haladva:
«Szep tisztasag, tagas, egeszseges termek. Mily egeszse-
ges es vidam gyermekek» — szavakban fejezte ki dicsero
nyilatkozatait.

A természetrajzi teremben *Stelkovics* es *Zempleni*
szerzetesok, a fizika tanarnoi, kedves meglepetessel

szolgaltak. Az elso tetitett terem egyik falara o Felsege kepet
vetitettek, majd felgyultak a villanylampak s Röntgen-
sugarral ket vastag deszkat vilagitottak meg, melynek
belsejebol elotunt a fembetus foiras: «Eljen a kiraly!»

A kiraly nagyon meg volt elegedve a szep sikeri
mutatvanyival s a szerzetesnoknek mondta:

«Az intezet minden uj talalmanyival fol van szerelve.»
Mater Stelkovictol kerdezte, hol tanult: a mater orult,
hogy mondhatta: «Itt Budapesten», aztan kerdezte, hogy
nehéz foglalkozasai kozben van-e sok orome tanitvanyai-
ban. Kozben a fonograhoz vezettek, az megszolitait s
harsany hangon szavalta: «A legelső magyar ember a
kiraly.» O Felsege M. Zemplenitol kerdezte:

«Egy novendek beszelt a fonograiba?»
«E nagy oromot mi apaczak tartottuk fol magunknak,
Felsege.»

Itt mutatta be az intezeti fonokno a tanari testulet
vitagi tagjait: tovabbá Dr. Piszter Imre csizterezita
igazgatot, az intezet gyontato leikiatyjat es *Dr. Barabás*
Jozsef intezeti orvost, a Ferencz Jozsef-rend lovagjat.

A felség megszolitassal tuntette ki a tanari kar tagjait.
Szantner Zs. es *Sipos* Antal zenetanarokhoz fordulva,
ismetelve kijelentette, hogy a gyermekek igen szepen es
kelemesen tudnak enekelni. Az egyes szaktanarokkal a
kovetkezo beszélgetest folytatta:

*Dr. Kopp Lajos*sal: Mit tanit?
— Mennyisegtant a polgari kepzoben.
— Ez nehéz tantargy. Meg van elegedve tanitvanyaival?
— Igenis, felség, nagyon szorgalmasak es igyekvok.
Orvendek.

*Lichtenegger*vel: Mit ad elo?
— A magyar nyelvet es irodalmat.
— Ugy-e, mindnyajan jól tudnak magyarul?
— Igen, felség.
— Meg van elegedve tanitvanyaival?
— Igenis, felség: a kisasszonyok nagyon szorgalmasak.
— Ez igen szep.

*Szenessy Mihály*lyal: Ön it mit tanit?
— Felsőges Uram! A mem yisegtant tanitom itt.
— Még másutt hol is tanit?
— A H. ker. Medve-u. polgari iskolaban.
— Tehat a fiukat is tanitja?
— Igenis, Felsőges Uram.
— Szorgalmasak-e novendekoi?
— Igenis, Felsőge! Nagy szorgalommal tanulnak a le-
nyok, de a fiuk is.

— Igen szep, ennek orulok.
Ember Károly képzotanarral: Mely tárgyakat adja elo?
— A paedagogia tárgyait az elemi es polgari kepzoben.
— Szep tudomanyval foglalkozik. Es hivatásból tanu-
ljak a leanyok a paedagogiat?
— Igen Felsőge, nagy szeretettel es lelkesedessel tanu-
nak novendekaim s atezik jovo hivatasuk kothelessaget.
— Rendszeres gyakorlati kikepzoesben is reszesiti az
intezet a novendekeket?
— Felsőges Uram, evégbol az intezet gyakorlati isko-
laiban rendes probatanitasokat es eloadasokat tartanak
a jeloltek.

— Igen jól van így, ennek orulok.
Belluagh tanartol szinten azt kerdezte, hogy mit tanit.
— Fizikat es csillagaszatot.
— Az ilyen nehéz tárgyat is szorgalmasan tanulják?
A kiraly ezzel befejezte szemlejit es így szolt a fonok-
noknek:

— Minden nagyon szep volt, a mit láttam. Valóban
meg vagyok elegedve es igen orvendek, hogy olyan
goddal es szeretettel nevelik novendeküket.

A gyermekek játékaról.

Tekintsünk csak egy másik gyermeket! Most
hajót szeretne, holnap már vízipuskát, holnap-
után meg lapdát, azután meg... csakhamar más
és más. A tehetos szulo meg is szerzi gyermeké-
nek a kivántat, nem törödvé vele, hogy ezzel

csak az állhatatlanságot, a szerettek meg nem becsülését mozdítja elő; a szegény fiú, avagy a kitért gyereket, azt mondja az apjának: édes apám, vágja le nekem azt a bodzafa-ágat. Az apja megteszi szívesen, a fiú meg csinál belőle vízipuskát és a kikészítése mellett is szórakozik, a kész játékszerben is nagyobb örömet lel a büszke öntudat miatt, hogy az a saját keze munkája.

De látogassuk meg az életben e két gyermeket, mint felnőtteket. Az első és a hozzá hasonlóan nevelték, vagy hogy Basedow János Bernát szavaival éljek: «az előkelő körök, mivel fiatal (mondjuk: gyermek) korukban kézimunkát (mondjuk: játékot, mert hiszen a játék is bizonyos munka!) nem tanultak, hiszen még az udvarra se mehettek a dadák és nevelők nélkül, öregségükben (mondjuk: felnőtt korukban!) mással nem tölthetik idejüket, mint olvasás- és írással; ha ebben kifaradtak és ártatlan szórakozást nem lelnek, mindenféle ostoba és haszontalan dologgal itlik agyon malmukat». Igen, ez a valóság léptenyomon. Míg a másik, legyen akár valamely jó állású hivatalnok, ha egyéb dolga nincs, mindig talál otthon valami babrálni valót; ha gyermekei vannak, azoknak és azokkal fur és farag, játékokat készít, mert ő gyermekkorában a játékkal, a foglalkozással megszerette a munkát, ez nem engedi tétlenkedni s míg mellette kedves örömet, meglegedett órákat élvez, másrészt a babrálással gyermekeinek is lelkébe önti a saját lelkének munkaszeretétét.

Ne vetkeztessük ki a gyermeket naivságából, mert ez természetellenes; azért ne bírjon a játék a kényszer látszatával, mint bír ott és akkor, ha a szülők, a nevelők általában csak kegyelemből engedik meg (de ha olykor jutalmazásul használjuk a játszhatást, ez egészen más!) vagy — a másik szélsőségbe esve — ráparancsolják, legalább egy időre mentek lesznek a háborgatásról, ha könnyedén odavetjük: «itt a sok játék, mulass!» vagy ha szabott mintára akarjuk végeztetni. Ezért ítelem el Valdan Károly a Fröbel-féle játékot. «A Fröbel-féle rendszer port és hamut hint a gyermeki kedély élénk virágaira és hideg vizet önt gyermeki fantázia tüzére. Ezen vezényszó szerinti menetelés, éneklés, tánczolás, a miádig bizonyos célra irányított ész- és értelemfejlesztő tárgyakkal való játszás okvetlenül elkedvetleníti s kora éretté teszi a gyermeket». Pedig Herbert Spencer a kora érettségről szólván, óva int, hogy: «az idő előtti szellemi fejlettség ép oly veszélyt hozó, mint az idő előtti erkölcsi érettség is káros szokott lenni. Hányszor tapasztaljuk ennek az eredményét az életben? hány szelíd, jó magaviseletű gyermek mutatott fokenkénti erkölcsi és értelmi hanyatlást, súlyyodást?! Minden organizmus lassan fejlődik...» Zsarnokság azt követelni, hogy: «filozófiai formákban vigadjuk és hasznossági elvek és logikai szabályok szerint éljük boldog gyermekvilágunkat».

Minthogy a gyermek mindig örömet játszik, mert fiatal vére ezt kívánja, a játék iránti első kedvetlenség biztos jele valamely lappangó bajnak. Nem is haragszom én *mindig*, ha a gyermek élénk, mozog, pezsgő, életvidor. Az ú. n. *törpe öregek* a kiaszott gyermekélet mumusai! Miért a gyermektől azt követelni, hogy étkezés után órákig az asztalnál üljön? Az illem parancsolja-e ezt? Korántsem! Egészségi szempontból teszik-e ezt? A tudatlanság annak a valódi szülője, avagy ama ferde nézet, hogy szokja meg a társalgást. Nem lenne helyesebb, ha elvégezvén az étkezést, szabadon mozoghatna? Ez testének előnyére válnék, szellemére hatékony befolyással lenne. A társalgási ösztön fejlesztésére ott vannak a vele egykorúak, nem szabad azokat elűzni körükből. Eltűntani a gyermeket a vele egykorúak társaságából olyan, mintha a növényt nem a természetnek megfelelő talajba ültetnék; csinálhat azzal a kertészeti tudomány bármit, elvégre is kitör rajta a természetellenesség.

Hányszor hallhatjuk a panaszt: «En nem értem, ennék a gyermeknek semmiféle játékhoz nincs kedve; akármit adok elé, pár nap múlva meguntja».

Oh, e panasznak sokféle oka lehet, természetesen nem felel meg azon játék a gyermek korának, nincs annak fejlettségi fokához szabva. A 6—7 éves fiúcska vesszőn lovagol, az ily korú leányka kendőből összetakolt, a kórára öltöztetett babával bibelődik; a 8—10 éves sarkányt ereszt, agyagból, forgácsból, fából és kőből épít házakat, mintákat, miközben fejlődik a szépérzék, az izlés, a találékonyság, a szem biztos tájékozódása.

A 8—10 éves leányka mesterségesen készült, hajfűrtös, szép ruhába öltöztetett babát óhajt, konyhaedényekkel szórakozik. A 10—12 éves fiú lapdázik, koresolyázik, madarász, a leányka veteményes, virágos kertjében babrál, képeket vág ki, babaruhát varr, mos stb., de sohasem kívánhatjuk észszerűen, hogy bármelyik is nem a korának megfelelőt kedvelje.

Sokan csak egyszerűen oda adják a játékhöz alkalmas tárgyat, a nélkül, hogy azt bemutassák. Hogy ez helytelen, azt az a tanulatlan paraszt is bizonyítja, a ki ha a vásárról babát hoz a lányának, sorra elmondogatja: nézd, milyen szoknyája van! milyen haja van! stb. A bemutatás fokenként történhetik, most ezt, máskor más vetetünk észre, mert ha nem így teszünk s a gyermek kevés képzetel rendelkezik, keveset vesz észre az elé adott tárgyon, tehát az őt keveset érdekli. Ne is adjunk egyszerre sok játékot, mert az könnyen *felületességre* vezet, *állhatatlanságot* szül.

Ez fürge, hamar észrevesz a játéktárgyon mindent: azért kevesebb játékot kap, egyiket-egyiket gyakrabban elővetetjük vele, más-más oldalról mutatjuk be. Az lassú, ügyetlen: az ilyen tevékenységre sarkaljuk, pl. azáltal, hogy játékát változatossá tesszük, gyakrabban lépjük meg új

játékokkal s azokban magunk is részt veszünk, mely utóbbi eljárás érdekeltséget kölcsönöz. Egészen más, ha a gyermek ügyetlenségének az az oka, mert mindentől elzárják, nem adnak alkalmat a szabad mozgásra. Az ilyenre nem is haragudhatik a szülő, mert bizony a gyermek ügyetlenségének az ő nevelési eljárásuk az okozója.

A fiúk játékaival különös figyelem tárgyat képezze a fizikai erő, az elme tevékenysége, míg a leányoknál jobban a képzelem, a mely érzés, a szoptani érzés fejlesztése. Am ezek a szív, a lélek elhanyagolása esetén mit sem érnek: erre egyformán gond fordítandó mindkét nemnél. Mint Montaigne Mihály helyesen jegyzi meg: ne neveljünk mi se lelket, se testet, hanem embert. Úgy neveljük a kettőt: a lelket és testet — s itt talán drasztikus hasonlatot használ — mint a szekérbe fogott két lovat.

Midőn a gyermek az utánzási ösztönt tőle telteleg kielégítette, jó volna, ha erre másoktól is láthatna példát, hogy összehasonlítván a magát azzal, talán tökéletesebbet alkothatna. Ugyanis figyeljük csak meg, midőn a gyermek valamit elkészített és mástól ugyanazt látja, ugyanazon dolgot szemléli, milyen vizsga tekintettel kíséri az alkotott tárgy részzeit, arányait s mindenét, már gondolatban tudja is, miben kitünőbb az övé s miben maradt el. Ha a sajátjához jut, az az első, hogy javít, módosít, meglegedést érez, mert talán az övé izlesesebb, valami szempontból kielégítőbb; amazt szemlélve, a sajátját említi, elmondja, hogy az övé ez és ez miként van stb. Ime, ismét egy ok a társas játszásra, már gondolatlanul a hasonlókorú társaktól. Itt a gondolkodás, a nemes versengés, az iparkodás tápot nyer, az erkölcsi érzés, a jó ízlés fejlődésére szerencsés alkalom kínálkozik, a türelmetlenség lélekbe szorul, az engedelmisség kényszerítőleg lép föl, különben a társak távoznak a megfélemlentől. A társalgási formák fejlődnek és pedig sokkal jobban, mintha az asztalnál a felnőttek beszédjét orakon át kellene halgatniok. Természetéből vetköztetik ki az olyan gyermeket, kihez nem engednek játszótársakat. Jó lehet, ha a gyermek olyanul jön össze, kinek ellenkező természete van: így a szélsőségek találkozva egymást kiegyenlítetik.

Am legyünk vigyázók, nehogy az öröm pajkosággá, a nagyobb testi erő durvasággá fajuljon.

Mind ezekből nyilvánvaló, hogy a játék valóban tag teret nyit a gyermeki lélek fejlesztésére és tanulmányozására. Itt emelkedik ki az egyéniség egy-egy jellemző vonása, hajlama, mert a természet szabadon nyilvánul, olyan lesz, a minő a valóságban.

Sok igazság rejlik a közmondásban: «A milyen a játék, olyan az élet!» — Nézd meg a gyermeket játékközben s fogalmat alkothatsz egész énjéről.

Kistelek.

Váczy István.

Miképen kell a gyermekben a kötelességérzetet

a) fölébresztteni, b) azt maradandóvá tenni.

II.

A kötelességérzet fölébresztése után következik annak maradandóvá tétele. Hogy valamely ismeret, legyen az értelmi vagy erkölcsi megismerésünk kincsé, állandóvá, mintegy önünknek szükségletévé váljék, sok gyakorlásra szorul. Úgy az anyagi ismeretnek, mint az erkölcsi világot kepező érzelmeknek állandósítója a gyakorlás.

Tehát a kötelességérzetet is úgy tehetjük maradandóvá, ha azt folyton gyakoroljuk s e gyakorlás közben tudatát erősítjük, mintegy kötelesség-szerűvé tesszük s e gyakorlása közben kiterjeszkedünk mindazon erkölcsi tulajdonságokra, melyek a kötelességérzet fölébresztésének logikai kifejtése közben az értelmi megismerés elé hoztattak.

Minden érzelem, így a kötelességérzet is, a fölébresztés, mondhatnám születése pillanatában, csak erkölcsi ismeret leszen. De az érzelmek e fokával meglegedni nem szabad. Ha a gyermek Ábrahám készséges engedelmisségéből, melyvel Izsákot földözni kész volt, megtudja, hogy Ábrahám az Isten iránti, Izsák pedig apja iránti engedelmisségnek tettek eleget s hogy ez engedelmisségük kötelesség volt: erkölcsi képzésének befejezésére nem elég, mert ez az engedelmisségnek, a kötelességérzetnek csak megismerése. Ha azonban a gyermekben fölébred a hajlandóság, hogy e példának tanulságából okulva, belső készség impulzusából az Istennek, apjának stb. engedelmeskedjék s érzi, hogy ez másképp nem lehet, mert nem szabad másképp lennie, akkor erkölcsi megismerése atalaku erkölcsi érzelmé, értékes belső kincsé, mely a nevelésnek becses, szép virága. Arra kell tehát minden érzelem s így a kötelességérzet maradandóvá tételénél is törekedni, hogy az erkölcsi érzelmé, azaz belsőknek meggyőző erejű szükségletévé váljék.

A kötelességérzetnek ilyenét gyakorlása már megtörténik annak fölébresztése, megismertetése után az alsóbb nevelési fokokon, de a megszilárdítás, maradandóvá tétel legsikeresebben eszközölhető a felsőbb évfolyamokban, midőn a gyermekek tanítási anyaga több oldalú, értelmi megismerő képessége erősebb, szellemi látóköre tágabb.

A kötelességérzetnek maradandóvá tételénél a fejlődési fokozatra ép úgy tekintettel legyünk, mint a fölébresztésnél. Az a természetes fejlődési rend itt is ugyanaz marad s minden megszilárdító törekvés sikerteljesebb lesz, ha nem kapkodó, nem rendszertelen, hanem e fejlődéshez alkalmazkodó leszen.

Említettem, hogy a kötelességérzet maradandóvá tételével az a czél, hogy az belsőknek erkölcsi kincsével, erkölcsi önünknek szükségletévé válják. E czélból a kötelességérzetnek fejlődni, erősödni, vagyis egészének teljesnek kell lenni, mert csakis mint teljes egész helyezhető bele erkölcsi világunkba.

A kötelességérzet maradandó voltának első fokát a fejlődését, erősödését, teljességét úgy valósítjuk meg, ha a fölébresztése közben előfordult erkölcsi tulajdonságokat bővebben kifejthetjük, a gyermekben meggyőződéssé teszszük, a gyermeket ezek gyakorlásában munkálkodtatjuk s a gyakorlásukra való hajlandóságot belsőből folyó kötelességgé fejlesztjük.

Ezen erkölcsi tulajdonságok főbbjei, melyekből ismét mások fejleszthetők, a következők: a szeretet, a hála, az engedelmisség; a szelídség, beletűrés, megbocsájtó készség; a szorgalom, munkásság, takarekosság; a tisztelet, hűség, a szülőföldnek s hazának szeretete, az áldozatkészség, az önföláldozás.

Ez erkölcsi tulajdonságok fejlesztése, megerősítése nélkül a kötelességérzet maradandóvá tétele nem is képzelhető, valamint megismertetésük nélkül nem volna lehető a kötelességérzet fölébresztése. Avagy, ha nem tudnám, mi a szeretet, a hála, engedelmisség... stb... s nem tudnám, hogy ezeknek ismerete, bírása, gyakorlása saját testi s lelki javamból szükséges, akkor mire, minek teljesítésére irányulhatna kötelességérzetem?

A kötelességérzet maradandóvá tételére következő módon irányítsuk nevelési működésünket:

Gyakoroljuk a gyermeket szeretetének nyilvánításában. Már a legelső nevelési fokon fölébresztettük Isten iránti szeretetét s kötelességérzetét. Az Isten iránti szeretetét most iparkodjunk bensőbbé tenni, hogy e bensőbb szeretet forrása legyen az erősebb hitnek, készségesebb engedelmisségnek s az erősebb kötelességérzetnek.

Az Isten iránti szeretet fölébresztésénél az Isten tulajdonságaiból főképp annak jóságát, szeretetét, irgalmasságát fejtettük ki a gyermek előtt s ezekből vezettük le az iránta való kötelességérzet megismerését. Az Isten iránti kötelességérzet állandósítására kifejtendők az Istennek többi tulajdonságai is, különösen mindenhatósága, mindentudása és végtelen bölcsesége. E tulajdonságok megismertetésére legkitünőbb anyagot adják a természettan és természetrajz. Ismertetjük meg a gyermekkel, lehetőleg érzékeltetve, az egyes csoportok, rendek, egyedek közötti különbséget, mely ne csak külső alkatukra, de főképp életműködésükre, belső tulajdonságaikra terjedjen ki. Minden ismeret, mely képzelmet foglalkoztatja, eszének bámulatát, csodálatát felkelti, Isten iránti szeretetre, hódolatra készíti.

Ismertessük meg vele a természetnek egyszerűbb, érzékei alá eső törvényeit. Hozzuk ezekkel kapcsolatba mindazt, a mit Isten lényen kívül eső felsőbb erőnek, szellemnek stb. tulajdonított, vagy azokat a természeti jelenségeket, melyek habonanyagul szolgáltak s győződtesük meg, hogy Isten erején, mindenhatóságán kívül más szellemi erő nincs, hanem minden megfogható és csodálatos dolognak létoka Isten. Csodálatassuk meg vele mindezeknek szépségét s azt a mindenhatóságot, mely ezt létrehozta; azt a bölcsesé-

get, mely mindezt oly bámulatra méltó módon elrendezte. Mindezek megismeréséből erősödik szeretete s ezt a szeretetet a benne való hit nyilvánításával, parancsai megtartásával gyakoroljuk s mindezeknek megnyilatkozása oly belső szükségévé leszen, mely nem egyéb, mint a fejlődött, állandóvá tett kötelességérzet.

Gyakoroljuk továbbá a szülők, testvérek, tanító, tanuló társak, elöljárók, szülőföld s haza iránti való szeretetet. Lépünk érintkezésbe a szülői házzal, hogy otthon való viselkedéséről tudomást nyerjünk. Ha megtudjuk, hogy vétett a szülők vagy idősb testvérei iránti szeretet ellen, győzzük meg ennek rossz voltáról s vezessük reá a bocsánatkérésre. Ugyanezt tegyük velünk s tanuló társaival szemben is, ha a hiba az ő részén van. Győzzük meg az engedetlenség, a harag a boszúállás káros voltáról, melyek testi bajt s lelki veszedelmet szerezhetnek neki. Ismerje meg a felebaráti szeretet parancsát, mely az ellenség szeretetére is kötelezi. Gyakoroljuk a makacsság leküzdésében, akaratának az Isten s föllebvalói akaratára előtt való meghódoltatásában. Fejlesszük benne a hasznos dolgoknak szeretetét, megbecsülését; az állatok iránti jó bánásmódot. Ismerje meg a növények hasznát, tenyésztését, ápolását s oltsuk belé azoknak szeretetét. A ki az állatot kinozza, a növényeket nem szereti, rossz szívé ember. A szülőföld és haza iránti szeretetet a fölébresztéssel együtt erősítünk. Ennek gyakorlására a gyermekkel szemben alkalom kevés van; csakis reáutalással, a történeti anyag lelkes tanításával lehet közvetve gyakorolni s ezáltal erősíteni. A szeretet gyakorlása alkalmával erősítsük a gyermekben a hála az engedelmisség, a békeszeretet, szelídség, megbocsájtás, tisztelet, hűség érzelmeit, mint erkölcsi tulajdonságokat, melyekre bő anyagot szolgáltat a felsőbb évfolyamok olvasókönyveinek érzelmi s a reáltárgyak anyaga. Ha a gyermek az elsoroltak iránt ragaszkodó szeretetet érez s e szeretet nyilvánításában s az említett erkölcsi érzelmek kimutatásában szorgalommal gyakoroltatik, belátja mindezeknek hasznos, szükséges és magasztos voltát s ép azért azokat készséggel, örömmel gyakorolja s e készség nem más, mint a szülők, testvérek, tanító stb. iránti kötelességérzetnek állandósítása, maradandóvá tétele.

(Folytatása következik.)

Veszprém.

Gubicza Lajos.

A kath. tanító és tanítónőképző-intézetek rendtartásának tervezete.

(Javaslat.)

98. §. A tanuló tisztelettel és engedelmisséggel tartozik iskolai hatóságai és a tanári testület iránt. Általában mindenki irányában udvarias, előzékeny, illedelmes s magát mindenkor és mindenhol úgy viseli, a mint művelt ifjúnak kötelessége. Egymás iránt megbecsülést, szeretetet tanusítanak, s kerülni tartoznak minden oly szót és cselekedetet, a mely az együtt élés és együtt működés összhangját meg-

zavarná. Tartoznak jó példaadással egymásra kölcsönösen hatni, s a rosszat tőlük telhetőleg megakadályozni. Összeülések esetében a sértett fél csak föllebbva önál keresheti sérelmének orvosát. Egyáltalában az öbírásokos bárkivel szemben bármely ügyben a legszigorúbban tiltva van.

Az iskola épületének, helyiségeinek, bútorának és taneszközeinek bepiszkolása, vagy megrongálása szigorúan tilos. A ki ez ellen vét, a kár megtérítésével tartozik. Ha a tettes kinyomozása nem volna lehetséges, a körülményekhez képest a kár megtérítésére az egész osztály, esetleg a tanulók összesége kötelezhető.

99. §. Az igazgató engedélye nélkül a tanulók sem a képzőintézetben, sem azon kívül semmiféle gyűlést nem tarthatnak s az intézet körén kívül alakult egyesületeknek vagy társulatoknak tagjai nem lehetnek. Sani előadások, hangversenyek, fölolvasások, stb. látogatása csak igazgatói engedéllyel történhetik.

100. §. Ha valamelyik tanuló magántanításra kíván vállalkozni vagy magát valamely irányban az intézetben kívül elhajtja kepezni, erre a tanári testület meghallgatásával az igazgató ad engedélyt.

101. §. Egyáltalában tilos:

a) minden olyan cselekedet, a mely a vallás erkölcsi vagy ilendőségi szabályokkal ellenkezik;

b) az igazgató engedélye nélkül bármely czérra szolgáló penzgyűjtés;

c) fegyver, bot, gyűrűk és jelvények vagy veszélyesebb sertesre alkalmas eszköz magánai tartása s hordása;

d) ruhamenüek, iskolai eszközök, vagy bármiféle értékű tárgyak egymásközi adása-vevése, elcserelése, elzálogosítása, kisorsolása; továbbá a pénzkölcsönözés, adósságsimulás, kártyázás és egyéb szerencsejáték;

e) utakon, utcákon és tereken a csoportosulás, zajongás, rendetlenkedés s bármimemű tüntetéseknben való részvétel;

f) mindaz, a mi a polgári törvényekbe vagy hatósági rendeletekbe ütközik.

102. §. A ki a fegyelmi szabályok követelményei ellen vét, büntetés alá esik.

A fegyelmi büntetések és fokozatok a következők:

a) a tanár figyelmeztetése a tanuló öbájának vagy véségeinek s következményeiknek megvilágításával négy szem közt, majd az osztály előtt;

b) az osztályfőnök intése és feddése négy szem közt, majd az osztály előtt;

c) az igazgató elé idézés, a ki, a tanári testület meghallgatásával, a szülőknek vagy helyetteseknek tanácsolhatja a tanuló esendes eltávolítását az intézetből;

d) A tanári értekezlet elé idézés bármimemű kedvezmény ideiglenes fölfüggesztésével, végleges megronsásával, az intézetből való kizárással; a kizárt tanuló azonban magán osztályvizsgálatra bocsátható, ha kizárására nem valami büntény vagy becselenség adott okot;

e) oly esetekben, midőn fölrésmerhetetlen az erkölcsi romlottság, orvosására a képzőintézet eszközéi elégtelenek, a tanári értekezlet a tanulónak az ország összes képzőintézeteiből való kiltitását javasolhatja a püspöknek, vagy széküresedés esetén a káptalani helynöknek, a ki ezt a vallás- és közoktatásügyi miniszternek bejelenti és kérelmezi a kiltítás végrehajtását.

103. §. Fegyelmi esetek elintézésénél a tanári testület és annak minden egyes tagjai köteleis állandóan szem előtt tartani a tanuló korát, egyéniséget, és a képzőintézet nevelő föladatát, s büntető hatalmát ennek megfelelően helle óvatossággal és mérséklettel gyakorolja. A büntetés legfőbb czéja mindenkor javítás.

104. §. A fegyelmi büntetésekről az igazgató a szülöket vagy helyetteseiket haladéktalanul értesíti.

105. §. Ha a tanári értekezlet valamelyik tanulónak az intézetből való kizárását vagy kiltitását határozza el, az eljárás egész folyamataról részletes jegyzőkönyv vezetendő, melybe fölvéjük: a) a tanuló születési ideje, helye, illetősége, vallása, az intézetben addig tanusított magaviselete és előmenetele; b) a kizárás vagy kiltítás okára vonatkozó tanuvallomások és egyéb bizonyítékok; c) a kellően megokolt határozat, annak közlésével, hogy egy-

hangulag vagy szótöbbséggel és milyen többséggel hozott az. A fegyelmi eljárás befejezése után az összes figyelmeztetők, a tanuló utolsó osztálybizonyítványával és évharmadi értesítőjével együtt az egyházmegyei tanfelügyelő útján 3 nap alatt a püspökhöz, vagy széküresedés esetén a káptalani helynökhöz terjesztendők föl.

Minden kizárási vagy kiltitási határozat csak a püspöki, vagy káptalani helynöki megerősítés után hirdethető ki s hajtható végre.

Hogy a kizárt vagy kiltított tanuló a tanári értekezlet határozatának jóváhagyá-áig a képzőintézetben megtűrhethető-e, ez iránt a tanári testület meghallgatásával az igazgató intézkedik.

106. §. A kizárás vagy kiltítás ténye és oka a püspöki, esetleg a miniszteri megerősítés kellére és számára való hivatkozással a tanuló iskolai bizonyítványába bevezetendő.

(Folytatása következik.)

Adatok az Angolkisasszonyok budapesti intézetének 130 éves multjából.

Az Angolkisasszonyok intézete mint egyházi társulat a XVI. század elején keletkezett. Az angol egyház feje, az angol király u. i. erőszakkal terjesztvén az anghkan vallást s irván a katholicizmus hiveit, jámbor szüzek átmekültek a szomszéd Belgiumba, hogy ott zavartalanul élhessenek kitűzött föladatjoknak: hitszilárd nőket nevelni angol hazájoknak. E szüzek oktattak és neveltek a magukkal hozott leánykákat, kik visszatérvén, az otthonban terjesztették és védelmezték a katholicus hitet. Azonban a belga szülőknek is megtetszett eljárásuk s csakhamar nevelő-intézeté fejlődött a szüzek fogadalmat tettek le és szerzetes társulatot alakítottak. Ward Mária egyesítette az első tagokat s az ő idejében hazánkban is volt intézetek Pozsonyban, a hova Pázmány Péter hozta őket. Angol származásuk szerezte meg nekik a nevet «Angolkisasszonyok», «Englische Fräulen», «Dames anglaises», ámbár igazi nevek: «Sancta Maria» intézet. Az eredeti elnevezés «Angolkisasszonyok» most már annyira hozzátartozik az intézethez, hogy elhagyása bajosan volna e-zközölhető, de nem is szükséges. Tudhatja azt manap mindenki, hogy az intézet tagjai valódi szerzetesnők és nem kisasszonyok.

Az intézet elterjedt az egész földön. Minden világrészben vannak társzatai. Bennünket azonban jelenleg a budapesti intézet érdekel, mely (a pozsonyi megszűnő) első volt Magyarországon a többi társzázak közt. Alapításának ideje: 1770. május 13. Alapítója Mária Terézia királynő.

Érdekes jelenség a budapesti ház történetében, hogy az alapeszmét ez intézet megalapításához egy, majdnem tréfas esemény szolgáltatja. Olyan naiv az egész, hogy kedvessége miatt e komoly sorok közé iktatjuk.

1769. október 2-án Mária Terézia királyunk Maria-Zeilből, kedvelt bucsújáró helyéről visszatérvén, meglátogatta az Angolkisasszonyoknak a közeli St-Pöltenben fekvő intézetét, melynek akkori főnökönje, St-Julien grónó egykor udvarhölgye volt. Épen nagy ünnepet ültek, mert Scherffenberg Alojzia grónó fogadalmat tett. A jámbor királynő jelen volt a megható egyházi szertartásokon és részt vett az ebédelés is, a mint azt többször tette volt. Ez alkalommal az asztal áldás elmondására egy magyar noviciát (ujoncz) szólított föl Mária Terézia, a kit az ő pártfogása juttatott a zárdába. A meglepett novicia kezdte: «Haec dies quam fecit Dominus, Alleluja!» A királynő áig visszafjött mosolylyal halgatta végig az imát, mely után jóit nevetéssel kérdé az újonczot: «Hát husvétet ünnepe, mikor a naptár szerint Mindszentek napja közeledik! Mindig ily szórakozott?» A szegény bünös látván a királynő kegyességét, hamar magához tért zavarából s lelkesen válaszolt: «Oh Felséged, ezt az öröm okozta, mely szívünket megjelenése fölött eltölti, mert valóban mondhatjuk ma: «Ez ama nap, melyet az Úr szerzett,

Milelülja! » Tetszett Mária Teréziának a válasz, kedvesen, bensőséggel szólott pártfogoltjához s meghagyta neki, hogy a mai nap emlékre kérjen tőle valami nagyot. S a magyar sziv földobbant: a noviczia rövid haborús után megszólalt: «Főlséged! én boldog vagyok. Magamnak nem kérek semmit. Hanem esdve kérem, alapítson intézetünknek házat az én drága hazámban, Magyarországon!» Meglepetve hallották e váratlan óhaj kifejezését. Mária Terézia rögtön határozott: «Úgy legyen, gyermekem! Szívem mélyéből vette az óhaját, vágyaink találkoztak».

S úgy lett, a hogy kérték. Ugyanazon év november havában intézkedett a királynő az új alapítvány életbe-leptetése iránt s mivel nem várhatta be, míg az épület elkészül, azt határozta, lakjanak a magyar Angolkisasszonyok mindaddig a budai várpalotában, míg a nekik szánt ház fölépült. Így történelmet, hogy a 8 első tag, néhány internatusi növendék kíséretében (Mária Terézia-üve alapítványosak) 1770. május 13-án, a dicső-émlékű királynő születése napján, bevonulhatott új otthonába.

Megható a szíveség, melylyel a vendégszerető, jó magyar nép fogadta őket.

A fényes fogadtatás csak mintegy kölesöntöke volt, melynek bőséges kamatait a magyar nemzet méltán elvárhatta a hazájába oly szívvel bevett Angolkisasszonyoktól. Meghozták-e a kamatót, azt a további történet mutathatja meg.

Hogy a budai királyi vár 1770-ben nem volt iskola-épületnek száma, azt könnyen gondolhatjuk. Hogy tehát az iskolára való tekintetből sok nehézségre akadtak az első tagok, az természetes. Mindjárt az első napokban 300 tanuló jelentkezett, kiknek nagy része még nem járt iskolába, bár 10—14 éves volt már. Fegyelméletlenek s félénk voltak egyszerre. A tagok száma kevésnek bizonyult s az anyaházból érkezett is segítség. Az iskolát a «Ratio educationis» szerint szervezték. Volt abc-és, ú. n. előkészítő osztály és három normal osztály. Tanításának nyelve, mint mindenütt, a német; e mellett tanították a latin is, mint most pl. a francziát. Az externat iskolák mellett párhuzamosan volt az internatus, túlnyomólag nemes származású növendékek részére s 1849-ig nem is igen vettek mást az internatba. A benlakók franczia és angol nyelvet is tanultak. Nemsokára jobb idők is virradtak a magyar nyelvre, midőn magyar hölgyeim sorából lépett be néhány az intézet tagjai közé. Ezek az Angolkisasszonyok azután buzgólkodtak a magyar nyelv terjesztésén, a mennyire az akkori viszonyok engedték. Iyének voltak: Zách, Falconieri, Dióssy stb. Ez időben a külső iskola nem fizetett tandíjat egészen a szabadságharczig. Később azért kellett fizetniük, mert az intézet nagyobbodott s a fontartásához szolgáló tőkék értéke a devaivaczió folytán igen megapadt.

Az intézet működése iránt melegen érdeklődtek nagyunk. Így 1776-ban Baththyáni herczegprimás nyolcz napon keresztül tartott szemlét az intézet iskoláiban. Ez alkalommal különösen a földrajzban mutattak nagy jártasságot a növendékek. Tehát már a reáliak is virágoztak az intézet iskoláiban. A kegyes főpap meglegedésének jeléül s kedves kifejezéseül annak, hogy a test a lélek eszköze, segítse minden jóban: házi mulatságot rendeztetett a növendékeknek, melyen ő is jelen volt.

A jóságos királynő közelében, az ősrégi várban jól érezték magukat az Angolkisasszonyok, de be áttak, hogy ez nem lehet állandó lakasuk. S csakugyan 1777. augusztus 23-án már Váczott látják őket. A várat ugyan a nagyszombati egyetemnek adta át Mária Terézia s így Megazzi bíboros ajánlatára Váczra tette át alapítványát a királynő. S hogy a búcsúzás fájdalmát enyhítse, a kegyes szívu alapító sajátkezüleg készítetett egyházi öltönyökkel ajándékozta meg leányait. Ezeket nagy kegyelettel őrzi az intézet mai napig. A 8 növendeki alapítványon kívül (melyet a nagymélt. vallás- és közoktatásügyi miniszterium 4-re leszállított), 5 tápnövendékért is felelt az összes költségeket. A váczy házban igen szívvel laktak az Angolkisasszonyok. Az iskolák azonban csak 2 tanteremben voltak elhelyezhetők. De a nehézségek nem csökkenték a tagok buzgalmát.

Az 1780. év november 29-iké hozta az intézetre a

legnagyobb veszteséget a kegyes alapítónő, a jóságos anyja, a királyi sziv, Mária Terézia halála következtében. A krónika írója ez esemény annyira meglehető, hogy erről az évről többet nem ír már: nem talál semmit sem érdemesnek a följegyzésre. Bánata, eltekintve a mult iránti hálától, nem volt alapítvány a jövőben bekövetkezhető megpróbáltatások miatt sem.

1781-ben érezték első ízben, hogy anyát veszítettek a dicső királynőben. Fia, II. József, sok mindent fölöslegesen talált anyja intézkedései közül. S bár Mária Terézia az Angolkisasszonyok intézetét az uralkodóház különös gondjába ajánlta, a mint azt az alapító levelben oly gyönyörűen kifejezi, II. Józsefnek első rendeletei között olvassuk azokat, melyekkel a 8 alapítványi hely időtartalmát megrövidíti, az 5 növendékért a fizetést beszünteti.

1784-ben meglátogatta II. József iskoláikat. 1786-ban elrendelte a teljes normáltanítás szervezését hazánk egyéb normaliskoláinak muntájára. Az iskolát a normaliskolai bizottság és normaliskolai tanfelügyelő felelőssége alá helyezte. A következő évben, 1787-ben azt az ajánlatot tette nekik II. József, válaszszerének a pesti pálos és domonkosrendű atyák elhagyott zárdaépületei közül, mert a váczy lakásra neki van szüksége. A szent Domonkos-rend atyáinak zárdaépületét és templomát választották s ugyanazon év szeptember havában bevonultak Lechfeld Ludovika főnöknőjük élén, kit 1778-ban nyertek a Gondviseléstől, minthogy Hohenfeld grófnő nyugatomban akarja tölteni utolsó napjait.

1787. szeptember havától kezdve tehát itt találjuk az intézetet, a szép Pest városában, a Duna mellett, melyre s a budai oldalra akkoriban remek kilátásuk volt. Működésüket nagy esőndben, sok nélkülözéssel kezdték és folytatták. Hiszen örülniök kellett, hogy egyáltalán létezhetnek a II. József által létesített újítások közepett. Azért nem is igen panaszkodhattak, hogy az iskolai felszerelés milyen hiányos, a lakás mily kényelmetlen, ezélszerűtlen. Várniök kellett, míg ezt az uralkodó észreveszi s megsajnálja helyzetüket.

1787. október 15-én megkezdtek a tanítást. 3 osztályt nyitottak. Az I. osztályban több mint 200 (ezeket aztán abc-re tanítani), a II-ban 100-on fölü, a III-ban 80 tanítvány volt. 1788. január hóban tartották az I. nyilvános (felévi) vizsgálatot. November havában az uralkodó nézte meg az intézetet új otthonában. Így nyilatkozott: «Die Englischen sind brave Weibsbilder». Ebből és más nyilatkozataiból, valamint ama tényből, hogy az Angolkisasszonyok intézetét megkímélte kiténik, hogy áltásos működésükért becsülte őket. II. Józsefnek ez évi látogatása az utolsó volt. 1790-ben elhalálozván, az intézetnek általa bezárt templomában a nyilvános istentisztelet a májusi országgyűlés határozata alapján újra megkezdődött a szomszédok és tanítványok nagy öröme. A szent korona is ez évben hozatván vissza hazánkba, az intézet testületileg sietett megletekintésére a budai várkapornába, hol 3 napig közhiszteletre kitétetett.

1792-ben a főfejedelmasszony (St. Pöltenből), báró Haydn Francziska, az intézetet meglátogatván, a főmálolt osztályokat munkaiskolával gyarapította. 1794-ben pedig magyar származású főnöknőt adhatott már a pestieknek Dióssy Zsófia személyében. Ez mindjárt annyit javított az épületen és felszerelésen, hogy a benlakó növendékek száma 45-re emelkedhetett. A szenvedésből neki is juttatott a Gondviselés, mint minden főnöknőnek. 1799-ben a Duna áradása nagy károkat okozott az alg restaurált épületben. I. Ferenc királyunk, megemlékezésén az évek előtt tett látogatásakor tapasztaltakról is, segített az intézetben. Majort is ígért, melyet pár év mulva (1806-ban) kapott meg az intézet báró Révay Pál közbenjárására a Józsefvárosban. Ezt a majort később nagyon csinostották a főnöknők, különösen Schreiber Janka (1873—1890.), a ki bontanikus kertté alakította s gyönyörű kis nyaradót építtetett oda. Ez volt a benlakók legfőbb kiránduló helye az utolsó évekig, a midőn az intézet kénytelen volt a kedves «Stella maris»-t eladni. (Jelenleg állami gymnasium van a helyén).

1807-ben újból megletekinté az intézetet I. Ferenc. Igen kegyes volt ez alkalommal is. A főnöknőt buzdította,

vegyen fel teljesen vagyoutalan jelöltek is tagjai közé, majd 6 megterít a költségeket. Ez alkalommal ígerte, hogy, ha majd jobb idők jarnak Magyarországon, meg egy intézetet fog létesíteni az Angolkisasszonyok számára az ország valamely részében. Másnap leányát, Mariá Lujzát, a későbbi francia császárnőt küldte az intézet látogatására. A pesti háznak nagy jövedelje volt Károly főherceg (Ambrus hercegprímás). Többször meglátogatta, 3 árvának alapítványi helyet is létesített. E hatalmas támogatására. A pesti háznak nagy jövedelje volt Károly főherceg (Ambrus hercegprímás). Többször meglátogatta, 3 árvának alapítványi helyet is létesített. E hatalmas támogatására. A pesti háznak nagy jövedelje volt Károly főherceg (Ambrus hercegprímás). Többször meglátogatta, 3 árvának alapítványi helyet is létesített. E hatalmas támogatására.

1816-ban Dossy főnöknő elhalalozván, a tartományi főnöknő, gr. Mannath Júlia, Subies Annát nevezte ki. Mőlőbb lelkére alig bízhatta volna az intézetet.

Az 1820. év magas vendéget hozott. A királyné, Karolina Augusztia meglepte az intézetet. Jelentés nélkül érkezett s nagy meglepődéssel és örömmel tapasztalta, hogy mindent a legnagyobb rendben talál. A külső és belső iskolákat bejárta: egy álló ócelelőt tartott a sely. Dícsérő nyilatkozatában különösen kiemelte azt a példás tisztaságot, mely az egész házban uralkodott. Királyi lértének s melegen ajánlotta ez intézetet. Rudnay Sándor hercegprímás I. Ferencz születése napját 1821 február 12-én nagy ünnepelte meg, hogy az intézet adósságait törlesztette, jövedelmét emelte s az alapítványi növendék-helyeket amelyek értéke esokkint volt javította. E kegyességet nagyrészt Kopácsy püspök közbenjárásának köszönhatta az intézet.

Subies főnöknő alatti az iskolák szervezete ilyen volt: a lejáró első tanulóknak számára egy előkészítő osztály (kebe-és, továbbá I. II. III. osztály és kézimunka tanfolyam. E mellett a szegények számára vasárnapi iskolát is tartottak. Az internátus ugyanilyen beosztású volt, de bővebben tanultak az egyes tárgyakat, különösen francia, angol, olasz nyelvet. Mindenütt a hittan után első helyen állott a magyar nyelv, a tanításnál ép úgy, mint a vizsgálatoknál. A többi tárgyat, mint a többi házi tanítónéknél, németül tanulták. Azok a gyermekek, kik nem bírták németül a hittant magyarul tanulták. Az iskolák hitudasáról meggyőződött Rudnay hercegprímás 1822-ben tett látogatása alkalmával, melynek emlékére arany-és ezüst-érméket osztott szét. Az iskolák fölött a felügyeletet ez időben ismét eskakis az Egyház gyakorolta s azok szépen haladtak: meg a szülők mindig fokozódó bizalommal bízták gyermekeiket az Angolkisasszonyok ápoló, gondozó kezé alá.

A magas uralkodó ház tagjai folyton érdeklődtek dícső zások alapítványai iránt. 1831-ben József nádor és leánya, Hermína tüntették ki az intézetet megjelenésük által.

Ezek után az iskolágyek a szokott méderben folytak 1848-ig. Az intézetről elmondható: tuz, viz, cholera érte: meg haberni hazazott. Ezt is át kellett élnie. 1849. május hóban érte az intézetet az első agyügyölő, mely a Nemzeti Múzeumnak volt szánva. A harczosok maguk vedelmezték az intézetet. Midőn a bevándérek Buda várát elfoglalták, egy-ök rövid idő múlva jelözték ezt az intézet lakóinak, a portánál magyar kokárdát nyújtván be e szavakkal: Tüzek jök beverték a várát.

A világsoti tegeverleteteli követő keserű napokból az intézetben is kigutott. A magyar nyelv privat tárgy lett, bár Pálffy Júlia nagyobb lelkesedéssel tanította, mint valaha. A hercegprímás visszavonta az elődei által nyújtott segítséget, a város a fizetéseket. 1850-ben Subies főnöknő s meghalt. Utóda Spreng Leopoldina, a körümenyek hatása alatt eltért elődje örsrendszerétől, mely szerint az csak nemessrangú leánykakat vett föl az internátusba. A 48-as törvények után úgy sem volt már értelme a különbségnek nemess és polgár között. Az eredmény kielegző volt. A 45. nemess rangú növendék helyett rövid idő múlva 122 egyes rangú (nemess és polgár) leányka részesült nevelésben, mint belakó. Ugyanekkor kellett a külső iskolák tanulóitól is tandíjat kivánni, a mire az intézet csak nehezen szánta rá magát s csak kényszerűségből tette. Az iskolákat egyébként a Bach-rendszer szerint kellett szerveztie.

Az 1852. év ismét magas vendéget hozott. Hildegard főhercegnő, Albrecht főherceg neje jelent meg s azóta többször ellátogalt az intézetbe és a növendékek mulatságain is gyakrabban megjelent. Ugyanazon év július 5-én ádvözölte az intézetet O. felsége, I. Ferencz József, dioson uralkodó királyunkat, szerény fáját között. Az újú fejedelem e látogatása alkalmával megnyerte a szíveket s az idősebb tagok most is elragadtatással beszéltek királyi magatartását, kegyességét, érdeklődését az intézet iránt. Megígerte, hogy elküldi királyi nejét. E látogatásának eredménye volt a II. emelet ama részének fölepíttetése, mely az intézeti kert felé néz: ez folytatása volt a b. e. Ferencz király által emelt résznek. Az iskolák ilyenképen szaporodhattak. A IV. oszt. mellé V. állítottott s így az előkészítő osztályllyal együtt hat volt már, tehát főlelem iskolává lett.

Eddig az Angolkisasszonyok elláttak iskoláikat kitünő tanerőkkel a nélkül, hogy egynek is eszébe jutott volna valamely tanítóképző tanulmányait elvegezni. Az intézetnek volt sajátos tanítóképző rendszere oklevél nélkül. Ugyanis szokássá lett, hogy a szerzetbe lépő jelöltek s az újonczok előbb hallgattak az idősebb, tapasztaltabb tagok tanítását, később fordítva, ők tanítottak öregelbek jelenlétében, míg végül önállóknak nyilvánították őket. Ha valamely tudományág, tudalmányok vagy haladás vált nevezetessé, az intézet előjárói mindig gondoskodtak, hogy megfelelő oktatást nyertjenek a tagok, nehogy elmaradjanak. Az iskolaügy fejlődésével azonban szükségesnek látszott a tanerőknek rendszeres kiképzése. *E végből Spreng főnöknő 1855 október 1-én elemi iskolai tanítóképzőt nyitott, ez volt hazánkban az első e téren: két évfolyamból állott. Szervezete megegyezett a ferfiképzőkével. Főlv volt: gyakorlatiasság. Mindenütt ezt láthatjuk. Így péld. az osztályozás rovatai két csoportba osztottak ilyen czimkékkel: «A tankönyvek kezeléséből elméletileg... gyakorlatilag...» Előtte 2 csoportban lehetett a vizsgálatokat letenni, külön az elemi és külön a reáltárgyakból. E képző igazgatója mindenkor a főnöknő. Első hittanára Schematius, képzőtanár Nöthig, Mohár László és ezidőszertim Ember Károly: a reáliákat intézeti tagok kezelték. Tanymelve német volt s az maradt 1868-ig.*

1857. május 5-én anyagi királynekné, Erzsébet, látogatta meg az intézetet s azóta ötször: örszesen hatszor volt az intézetben. A drága boldogult eme látogatása mindenkor nagy vigaszára szolgálnak az intézet összes tagjainak s biztosítják számára azon kegyeletet és szeretetet, melylyel irányában viseltetnek s melyet szívükből az idő nem fog kimoshatni. Első látogatása alkalmával rendkívül fényes volt fogadtatása. A növendékek egyebek közt a bajor himnuszot énekeltek, melynek emléke könyveket fasztozt a gyöngéd kehü, hazájától távol élő királyasszony szemében. Megértette az intézet s fokozódott szeretettel vette körül személyét s mindent, mi reá vonatkozott. S e szeretet a drága elhunyt iránt hagyományos az intézet tagjai között. Ezért vörös betikkel jegyzik meg amaz éveket, melyekben újból látták, újból hallhattak. 1886. február 3-án délelőt a tanítóképzőben is volt.

E kitérés után, időrendben haladva említjük Spreng Leopoldina főnöknőnek 1858-ban bekövetkezett halálát, melyet Hildegard főhercegnő fáját legjobban. Utóda Pogner Amália lett ki ugyanazon évben szokásba hozta a májusi ájtatosságot, melyet boldogult előde tervezett, a mint azt azóta minden évben tartják.

Ez évben Albrecht főherceg és felesége neje két ízben voltak az intézetben. A főhercegnő meglepéséset fejezte ki a növendékek finomsága, műveltsége és képzettsége fölött, melyet az évszár vizsgálaton s különösen a következő év táncvizsgálatán észlelt (1859. január 18-án). Ezen a mulatságon leánya, Matild is tánczolt a növendékekkel. Általában oly kegyes volt az intézet iránt, mint Mária-Terézia óta senki. A növendékeknek pl. nem egyszer királyi oszonát küldött.

1868. nagy örömet jelez az intézet történetében. Magyar lehetett külsőleg is, a mint volt szívben. Az iskolák tökéletes magyarosítása, valamint az istentiszteleten a magyar nyelv használata a német helyett főleg Schreiber Janka

erőre, kit Pogner főnökön lemondása után egyhangulag elhárítottak. E lángszellem az intézet legkiválóbb tagjai közé tartozott. Het európai nyelven beszélt. S neki, a ki annyi fáradozott a magyar nyelv terjesztésére, ragalmazó ajkáról azt kellett hallania, hogy germanizál. A vad igazságtalan volt, ellenség támasztotta. Őket szolgáltatott rá az a körülmény, hogy Schreiber főnök a magyar mellett az idegen nyelveket igen szerette s a szülők óhajával egyetértően kiválóan gondozta. Sokat fáradozott azon, hogy az internátusban szép magyar szó használták, de nem nyugodott, míg elérte, hogy a német, francia és angol (sőt olasz) nyelven is kellő jártassággal bírjanak az intézet növendékei. Ezért a szülők nagyon kelészek voltak s csak ellenségei tudták be neki bűnül. Nagy szellemek nem szorílnak védelemre, azonban e pár szavakkal mégis tartozunk szép emlékeknek.

Schreiber Janka mindenoldalú képzettséggel bírt. Mint említtük, het nyelven szólott, a történettudományokban jártas volt, a természettudományokat a rajongásig szerette. Minden érdekelte, a mi tudomány, haladás volt. A mellett rendületlen hit, erős akarat, bátorság valának főbb tulajdonai. Minden erejét 15 éves korától 1890-ben bekövetkezett haláláig az intézet által Isten dicsőségére szentelte. Az intézetet majort építtette, az épületet nagyobbította, III. emeletet építtetett modern berendezésű hálóteremmel, a templom mellett a II. emeletet kiszélesítette s e fölé lapos háztetőt (teraszt) emelt, hol tisztá levélgyűjtőhelynek szereltetett festőre, kedves növényeket. A tagok üdülésére a Káposztás-Megyeren fekvő szőlőkertet vásárolta, nyaralót, később templomot (családi örökségben emelt ott). A tanítónőképző számára az udvaron házat építtet, föléje a növendékeknek rajz- és munkatermet. Mivelhogy később több helyiség kellett, ezt a részt az új épület emelése előtt lebontották. Az internát iskolát 8 osztályra szaporította az állami felső leányiskolák mintája szerint: volt 4 előkészítő s 4 felső osztály. Termévtáji gyűjteményt vásárolt, sok tanszert hozatott. A szegényeket minden nap bőven megajándékozta élelmiszerekkel, karácsony ünnepén néhány száz szegényt részesített ebédben. Önmaga ezt az élet valóságát: «Szenvadni és hallgatni». Évekig beteg volt és sohasem panaszkodott. Nyajasságát, türelmét a nagy testi kínok közepett is meg tudta őrizni, ilyen kiváló szellemet, erényes szerzetesi, nemosszívű nő mindenki őszinte, ajnálatlansággal tisztul. 1890. december 26-án bekövetkezett halála után, írtvát, hogy az iskolának új épületet emel, utódja hajtotta végre, felhasználva az általa e célra gyűjtött segédforrásokat.

Érnyec Anna csak 2 1/2 évig dolgozhatott, de ezen rövid idő alatt sokat létesített. Rendkívül erélyes, szilárd, határozott jellem, buzgó, szerzetesi, lelkes magyar volt. 1891. február 2-áig az eperjesi rendház élén állott, melyet alapításától kezdve (1882) vezetett. Midőn a pesti ház főnöknőjévé nevezetett ki, első gondja volt a külső iskolákat 4 elemi és 4 polgári osztályra elkülöníteni, illetve kibővíteni. A helyiségek már nem voltak elegendők, ezért a szomszédtól vásárolt az intézet s két év alatt létesült a egyszerű modern iskolaépület, mely a Molnár- és Irányi-utca sarkán áll. Ebben vannak a tanhelyiségek, könyvtára, ürdőhelyiség, néhány hálóterem stb. A templomot, kápolnát is renováltatta, új orgonát hozatott. A régi épületet javíttatta, tisztaság, világosság, rend, pontosság voltak alapvetel ezen munkálatoknál. Sokat tett, sokat fáradozott. Munkájának gyümölcsét azonban nem volt szabad élveznie. 1893. aug. 31-én egy esütőtörőki napon, midőn az egész új épületet bejárta, mindenütt intézkedett, ipár nap múlva lett volna az átadás, este 7 óra előtt hirtelen rosszul lett s lefeküdvén, pár pillanat múlva szív- és tüdőfűrésben meghalt.

A csapás váratlan volt. Utóda Almásy Mária lett, ki az utóbbi 2 évet Eperjesen, mind novícmesternő töltötte, hogy Budapestről helyezték. A reá várakozó nagy, nehéz munkához egyedül az Istenben bízva fogott s elmondhatjuk róla: «Ki Istenben bíz, nem csalatkozik». Az új épület berendezése után az iskolákat szabályozta, a menyegyerben ez szükséges volt. 1894-ben a főmálló felső leányiskolához felső nép- és polgári-iskolai tanítónőképzőt

sikerült, bár nagy anyagi áldozatokkal, létesítette. 3 évfolyammal mennyiség-termesztudomány és nyelv-történettudományi szakcsoportokkal rendes tanulók, zene-, munka- és nyelvmesternői tanfolyamokkal magántanulók részére. Az I. osztály 1894—95-ben, a II. 1895—96-ban a III. 1896—97-ben nyílt meg. Ekkor tartotta a képző rendes tanulóinak első tanképesítő-vizsgálatait. Tanulóinak száma évről-évre emelkedik. 1895—96. tanév elején nyílt meg az I. fokú vagyis 6 osztályú felsőbb leányiskola a külső és belső tanulók számára. A felszerelések mindinkább gazdagodnak. 1897-ben a természettudományi szertárak nyertek a legújabb követelményeknek annyira megfelelő berendezést, hogy szakemberek tanúsága szerint, csak az egyetemen van több és jobb eszköz hazánk iskolái közül. A következő évben a földrajz s történelmi tanításához szerzett be az intézet sok taneszközt s most a természetrajzi gyűjteményt kellene még újítani és gazdagítani, bár így is nem mondható szegénynek. Az intézet könyvtárának bővítésén pedig annak alapításától kezdve fáradoztak az előjárók.

Ha az angolkísasszonyok budapesti intézetét jelen fejlettségében szemléljük s tekintjük, hogy mi volt 130 év előtt, önkéntelenül az a hasonlat jut eszünkbe, melyet az elvetett magról és a belőle növekedett terebélyes fáról mondott édes Üdvözítőnk, De, ha az angolkísasszonyok budapesti «Sancta Maria» intézetéről csakugyan áll Üdvözítőnknek ez a hasonlata, akkor kérjük az isteni Mestert, adja kegyelmét és áldását, hogy e terebélyes fa virágozzék, jó gyümölcsöt teremjen és az ég madárkai, a Megváltó kegyencei: a gyermekek, menedékhelyet, védelmet, táplálékot, egyszóval mindent fölleljenek benne, a mi ideig és örökkévaló boldogságuk elérésében segíti őket.*

KÜLFÖLDI TANÜGY.

Ismétlő iskolák Berlinben. A német birodalom fővárosában a tanítók nincsenek megelégedve az ismétlő iskolákkal. Érdeklükben gyakran gyűléseznek is s első sorban azt fájlatják, hogy azok az iskolák nincsenek egységesen szervezve. A dolog tehát még meglehetősen rendezetlen, a mi nem válik a német világáros becsületére, nem fordítván nagy gondot iparos és kereskedő-tanoncainak oktatására. A berlini tanítók e tekintetben mindenekelőtt egységes szervezést követelnek: majd tümennek a magyarországi állapotok korlátain, annak a szükségét hangoztatva, hogy ismétlő iskolára ne csak iparos- és kereskedő-tanoncok, hanem *a segédtek is kivétel nélkül legyenek kötelezve.* Szerintük *nappal* kellene tartani az előadásokat s nem este, mikor a fiatalság rendszerint álmos vagy fáradt s inkább szórakozni vagy hanczírozni akar, mint tanulni. Ezzel el volna kerülhető ama ifjuságnak ismert esti garázdálkodása és rakoncátlansága. Majd azt is követelik a tanítók, hogy az egy mesterséghez tartozók lehetőleg csoportosítottassanak s ezek részesüljenek első sorban mesterségükhöz tartozó kiképzésben, a nélkül, hogy az általános műveltségükhöz tartozó tárgyak elhanyagoltatnának. A berlini tanítógyűlés különben azt tapasztalta, hogy azok a tanulók nagyobb örömmel tanulták a foglalkozásukkal szorosabb összefüggésben levő tárgyakat, mint azokat, a melyek az általános

* Kivonat az intézetnek 1900 évben kiadott értesítőjéből.

műveltséghez tartoznak; így német nyelvet és egy keves irodalmat 32.000 tanonc közül csak négyezer tanult kitartóan: még esekélyebb volt az a szám a többi általános műveltséghez tartozó tantárgynál. A berlini tanítók különben egyhangúlag panaszkodnak (az a panasz más okból legalább székesszövegünkben is meg volna ismételhető), hogy ismétlő iskoláikban nagyon kevés eredményt érnek el; főként a tanoncok tömeges kimaradásában találják, a mit kevesebb erővel ellenőriz a berlini hatóság, mint a budapesti. Mindezekért kívánják az ismétlő iskolák alapos reformját.

Biblia az iskolában. Az angol liberálisoknak van egy töredéke, a mely föltétlenül híve a felekezetenküli népoktatásnak s ilyen értelemben iparkodnak befolyásukat latba vetni a készülő új angol közoktatási törvény tárgyalásakor. A melyik város községi tanácsában uralomra jutottak, ott meg is valósították a felekezetenküli népoktatást, olyan értelemben, hogy a vallástul vagy teljesen kiküszöbölték, vagy legföllebb annyiban engedtek neki teret, hogy a gyermekek előtt a Bibliát olvastatták föl, nem volt azonban szabad magyarázatot fűzni ehhez a fölolvashoz. Nyilvánvaló keptelenség a Bibliának ilyen kezelése; mert ugyan melyik gyermek fogja föl egyszerű vagy ismételt fölolvashoz a szentírásnak legerősebb részeit is? S ilyen módon jött el a legtöbb angol School-Board-népiskolában a liberálisoknak az a töredéke. De valamint a szülők a vallástul teljes elhanyagolásának időszaka után legalább ki tudták erőszakolni a bibliának fölolvását: ép most számos jel mutat arra, hogy még többet akarnak elérni. Megjegyezzük különben, hogy abban a *School-Board* nevű hatóságban, a mely körülbelül megfelelne a mi iskolaszekünknek, képviselve szoktak lenni tudvalevőleg a városi hatóságok, polgárok, tanítók s az összes felekezetek. A vallástul legutóbbi ütközést nem kisebb városban harszolta végig, mint a melyen *Birmingham*. Harminczhét évig uralkodott itt a liberális többség s csak annyi engedményt tett, hogy a Bibliát minden magyarázat nélkül olvastatták föl a gyermekek előtt. Végre legutóbb szót emelt a *School-Board* néhány tagja ezen, minden pedagógiát areszül csapó állapot ellen s támogatva némi esekély többséggel — a liberális többséget csak két szavazattal lehetett legyőzni — elhatározottat, hogy a *birninghami* községi népiskolákban ezentúl a gyermekek imádkoznak reggeli kilencz órakor (a Common Prayer Book), az anglikán hivatalos ima- és egyházi könyvből, himnusz énekelnek, azután kezdődik az iskola; hetenkint háromszor pedig fölolvassák előttük a szentírás válogatott részleteit, de azokat meg is magyarázzák, végül a kellő erkölcsi oktatásban részesülnek. Természetesen anglikán vallástul van itt szó. Érdemes még följegyezni, hogy *Glancy*, a *School-Board* katolikus pap-tagja tartozkodott a szavazástól s kijelentette, hogy ő ebben a kérdésben nem érzi magát föl-

jogosítva szavazásra. S ebben tulajdonképen föltötte tapintatosan járt el. Az ügynek nem ártott, mert a többség, ha esekély volt is, biztosítva volt; s föltehető, hogy ennek a többségnek inogása esetére, *Glancy* bizonyosan szavazott volna; másrészt azt is számba kell venni, hogy mi köze katolikus papnak az anglikán vallásoktatáshoz? Ebben az esetben pedig még az a veszély is áll elő, hogy az anglikán hitoktatás felekezetenküli iskolákban, a melyeknek igazság szerint paritásosoknak kell lenniök, mintegy hivatalos jelleget nyer. Mindazonáltal kívánatos, hogy *Birmingham* példáját más angol városok is kövessék. Ezzel legalább a felekezetenküli hályány lesz összetörve s megdől az a kárhuzatos elv, a mely a felekezetenküli népiskolából kiüldözi a hittant. S idővel épen a paritás alapján be fogják oda bocsítani a katolikus hitoktatást is. Mint tanulságos dolgot mondtuk el ezeket.

HIVATALOS KÖZLÉSEK.

Értesítés. A Szent-István-Társulattal kapcsolatosan a nagymélt. püspöki kar megbízásából működő kath. tankönyv-vizsgáló bizottság f. év május hónap 7-én tartott gyűlésében a bírálatra benyújtott könyvek közül kath. tanintézetekben való használatra a következőket engedélyezte: Deme Károly: Rendszeres magyar nyelvtan. Veszely Odön: Stilisztika. Mébold-Ujvári: Francia nyelv- és olvasókönyv. Veszely Odön: Rendszeres magyar nyelvtan. Ekkert-Erdödi: Természet-tan. Szerényi: Növénytan. Ember-Hortobágyi: Olvasókönyv a polg. és felső leányiskolák I. oszt. számára. III. kiadás. Hortobágyi A.: Német nyelv- és olvasókönyv. Kiadja: Lampel Róbert. Wodianer, Budapest. Schulez Imre: Német olvasó polg. leány-iskolák részére II. kötet. Kiadja: Stampfel K., Pozsony. Novák Sándor: Magyar nyelvtan. Kiadja: Toldy Lajos. Györfly János: Rövid háztartástan és gazdaságtan. Kiadja: Buzarovits G., Esztergom. — K. m. f. *Kaposi* József, igazgató.

Értesítés. A kassai kir. kath. tanítóképzőben az ez idel tanítóképesítő vizsgálatok június hó 2-ik felében fognak megtartatni. *Az igazgatóság.*

Kivonat az esztergomi főegyházmegye f. é. VI. körövényéből. *Leányiskola a b. e. Erzsébet királyné emlékére.* Gödöllőn, a hol hold. eml. Erzsébet királynén oly gyakran és örömmel tartózkodott, rövid idő előtt egy bizottság létesült, a mely feladatává tette, hogy a felülvizsgáló királyné emlékére szerzetesnők vezetése alatt leányiskolát állítson. Tekintve e kezdeményezés magasztos célját és közhasznú ügyekezését, fölhívom ezennel a tt. papságot, hogy e nemes mozgalom felől a híveket alkalomadtával tájékoztatni és fölhívni sziveskedjék, hogy adományokkal járuljanak hozzá a jelzett törekvés megvalósításához. A netáni adományok továbbítás végett egyházmegyei irodámhoz küldendők.

Fölvétel a nagyszabeni tanítónőképző-intézetbe. A következő 1901-902. tanévre az I. osztályba fölvételért folyamodhatnak 14. életévüket betöltött olyan leányok, kik a felső leány-népiskolát, a polgári vagy felsőbb leányiskola vagy a leánygymnasium négy alsó osztályát sikerrel végezték. *Fölvételi vizsgálat nélkül,* de pályázati ker-

vények alapján történik a fölvétel. A fölvételi kérvényhez a következő okmányok csatolandók: 1. Keresztlevel; 2. iskolai bizonyítvány a megelőző isk. évről s az idej dőszaki értesítő; 3. orvosi bizonyítvány a folyamodónak a tanítói pályára alkalmas voltáról. A kérvényben kitendő, hogy *benlakó* vagy *bejáró* akar-e lenni a növendék. Benlakási havidíj 18 frt (36 kor.). A kérvényeket az intézeti igazgatósághoz *június hó 15-éig* kell benyújtani. A fölvétel június hó első napjaiban lesz elintézve, miről az érdekeltek azonnal értesítést nyernek. A III. osztályba felvehető, a kik kisdiedővónói oklevelet szereztek, vagy a felsőbb leányiskola, esetleg a leánygymnasium hat osztályát végezték. Az ilyen tanulók az I. és III. évfolyam különbözeli tárgyaiból vizsgálatot tesznek. Nagyszomben, 1901. május 4-én. *Dr. Bilinszky Lajos*, képezési igazgató.

EGYESÜLETI ÉLET.

Meghívó a «Zomborvidéki róm. kath. Tanító-egylet» 1901. évi május hó 30-án Zomborban, a központi főiskolában tartandó közgyűlésére. Tárgysorozat: 1. Szentmise délután 9^{1/2} órakor; 2. Elnöki megnyitó; 3. Pénztárnoki jelentés; 4. A kath. segélyalap gyűjtő-bizottság pénztárnokának jelentése; 5. A kitűzött tételekre vonatkozó dolgozatok fölvétele és megvitatása; 6. Bírálo-bizottság válasza; 7. A leköszönés folytán megürrült pénztárnoki állás választás utáni betöltése; 8. A k. segélyalap gyűjtő-bizottság elnöki állásának betöltése; 9. A választmány kiegészítése; 10. Választmányi javaslat a tetelek mikénti kidolgozása érdekében; 11. Indítványok; 12. A jegyzőkönyv hitelesítése két tag kiküldése. Kupuszina, 1901. évi május hó 1-én. *Lajthay János*, egyleti elnök. *Nagy János*, egyleti jegyző.

Tanítói gyűlés. «Az ung-beregmegyei r. k. tanítói egyesület» felső-angi köre f. évi tavaszi gyűlését május hó 24-én tartotta meg Felső-Domonyán a róm. kath. népiskola helyiségében. A gyűlést «Veni Sancte» előzte meg, melyet dr. Jóna József plébános végzett. Szabó József elnök megnyitván a gyűlést, igen szép, eszmékben gazdag beszédet intézett a tagokhoz, melyben a tanítói összefogótelet, a kartársi szeretet fontosságát, a tanítói nevelés magasztosságát, majd a ferde nevelés káros következményeit esemeltte. Végül a gyűlésen résztvevő plébános urat üdvözölte, ki azt köszönettel fogadván, viszontválaszában kifejtette, hogy ő is tanítónak tartja magát; elismeri a tanítói állás magasztosságát, szükségesnek tartja a tanügy fölvilágosására nézve a pap és tanító együttműködését, károsnak a széthuzást, végül kijelenti, hogy legnemesebb kötelességének ismeri a tanügy fejlesztésében minden erejéből közreműködni. A gyűlés tárgyaiból mint legfontosabb kiemelendők Bachmánszki J. huszáki tanító «Iskolában előforduló ragályos betegségekről» című tanulmányos értekezlete. Ez értekezletből kifolyólag kimondatott, hogy a tantermek tisztántartására nagyobb gond fordítassék s ennek kivételére a kerületi esperes útján a hitközségek kényszeríttessenek. Göndy Ede ungvári tanító «Egy bővített mondat mondattani és szótani elemzése» mutatta be, melynek előadási módját a gyűlés egyhangúlag elismerésre méltónak és helyesnek találván, azt magáéva tette és az előadónak jegyzőkönyvi köszönetet szavazott. Utolsó, de legelénkebben tárgyalt pontja a gyűlésnek «Az Ungváron föllállítandó *tanítóképzőintézet*» című tétel volt, melyet az elnök fölkerésére *Sükösd J.* ungvári áll. tanító adott elő, miből kifolyólag nagy lelkesedéssel s egyhangúlag mondta ki a gyűlés, hogy ezen humanus intézmény meelőbbi létrejövését elpedve kívánják s annak megvalósítására minden lehetőt megtesznek. Ezután *Valkovics Gy.* helybeli tanító úr ebédre hívta meg a jelenvoitakat, melynek során a kartársi szeretetnek, a pap és tanító közti összetartásnak és a felsőbb hatóságok iránti tiszteletnek a folyvást fölhangzott szótkokban áltak őszinte kifejezést. Így a többek közt Szabó József felkösöntötte a püspököt, mint kegyes pártfogónkat, a ker. esperest, mint zászlóvivőnket s a helybeli plébánost, mint hűveinek jó pasztorát és a tanítókkal együtttörző, együttműködő papot. Ebéd végével a megadoztatott tésztából és közbeszólásokból 10 kor., 80 fillér gyűlt be a

fent érintett internátus czélfára. *Petrócz*, 1901 május 7. *Martinovich József*, jegyző.

Tanítói gyűlés. Háromszékm. kezdő-orbai róm. kath. tanítóegyesület f. év ápril hó 30-án Alsó-Csernatonban az iskolahelyiségben tartotta tavaszi rendes közgyűlését, melyen a tagokon kívül számos vendég és tanügybarát is részt vett. A gyűlés a következő tárgysorozattal folyt le: 10 órakor ünnepélyes szentmise. Gyakorlati tanítás, melyet tartott *Ambros Kálmán* a földrajz köréből. Elnöki megnyitó, *Szabó Sándor* elnök által fölvadva. A mult gyűlés jegyzőkönyvének olvasása és hitelesítése. Elnöki előterjesztések. Gyakorlati tanítás méltatása. Egy régebbi pályafételnek újbóli kitézése. Neveléstani fölolvastást tartott *Fejér Dénes*. Szavalt Veress Ilona k. a. kellő hatás mellett. Egy vitafétel kitézése a jövő közgyűlésre. Végül a jövő gyűlés helyének és tárgysorozatának megállapítása.

IRODALOM.

«**Órangyal**» Vettük az «Órangyal» képes gyermekújság 7-ik számát. Az újság, hogy e kedves kis lap, mely már a XVI-dik évfolyamát járja, nem eléggé ismerik. Pedig ez a többi gyermeklapok között kiváló helyet foglal el. Minden egyes számában többnyire alkalmi vallásos verset és vig. tréfás költeményeket találunk, melyeket iskolai és egyéb ünnepeken a gyermek fölhasználhat. Közül ezenkívül kisebb-nagyobb komoly és tréfás elbeszéléseket, melyeknek minden egyes esetben vallásérkölsi háttérük van. Nem felejtkezük meg e mellett az ismeretterjesztő dolgokról sem: gyakran közöl az állatvilágból és a természeti fűneményekről vett kedves apróságot is. De főczélja, hogy a gyermek szívében a vallás gyenge virágát, az istenfélelmet ápolja. Ugy hogy az eddig megjelent évfolyamokban egész kincse van a gyermekeknek való olvasmányoknak. Közül végre apró föladványokat és rejtvenyeket is, melyek megfejtői között időnkint nyereseményeket sorsol ki. Es a mi a lap értékét nagyban emeli, tele van az igazán művészi kivitelű, a szöveghez alkalmazott képekkel. Hozzá minden szó a gyermek nyelvén, a gyermek fejlődöttégéhez mérten, zamatos nyelven van megírva. Ára is oly csekély, hogy még a szerényebb sorsú szülők is megörvendeztethetik vele gyermekeiket. A lap szerkesztője *Kárpáti Endre*, megjelent Győrött minden hónapban 2-szer, előfizetési ára egész évre 2 korona.

VEGYESEK.

A tankönyvvizsgáló-bizottság gyűlése. A nagy-mélt. püspöki kar megbízásából működő kath. tankönyvvizsgáló-bizottság f. hó 7-én a Szent-István-Társulat tanácskozó termében Kisfaludy Á. Béla prépost elnökölése alatt délután 4^{1/2} órakor gyűlést tartott, melyen jelen voltak: *Novák Lajos*, *Kaposi József*, *dr. Zelliger Vilmos*, *Ember Károly* és *Sajó Sándor*. Elnök kegyeletes szavakkal emlékezett meg *Mócsy Antal* és *July Ede* elhunyt tagokról. Tárgyalás alá került 28 könyv, melyek közül a hivatalos rovat alatt közölt népiskolai és polgári iskolai könyvek engedélyeztettek a kath. tanítézetek használatára. Az indítványok során a bizottság kiegészítéséről tárgyalt a gyűlés s megállapította a kinevezésre ajánlható tagok névsorát. Majd egyhangú határozattal kimondotta, hogy a kath. iskolákra engedélyezett tankönyvek jegyzékét egyszer a «Népnevelő»-ben, mint hivatalos kath. tanügyi közlönyben, közzéteszi, de a Szent-István-Társulat által évenként kiadni szokott Tankönyvjegyzékbe csak azokat veszi föl, a melyekhez hasonló kiadványa a Társulathoz magának még nem volna. E határozatot visszamenő erővel ellátja s végrehajtását már a legközelebbi tanévre kimondta.

Pályázat népiskolai szemléltető képekre. A hivatalos lap legutóbbi száma nagyfontosságú pályázatot tett közzé, a melyben a kultuszminiszter a művészi érzék fejlesztésére és a hazafias érzés ébrentartására a népiskolák IV—VI. osztályai számára hét történelmi képfestésére hívja föl a magyar művészeket. A képek tárgyait

az ország legelőkelőbb historikusai állították egybe. Az első sorozat képei az Árpád-ház legkimagaslóbb történelmi mozzanatait öleli föl. A képek művészi kidolgozására igen becses utasításokat tartalmaz a pályázat. Egy-egy kép tiszteletdíja 2000 korona. A pályázat határideje 1901. december 31.

Adakozás. A Népnevelő 429—430-ik lapján (Vegeyek rovatában a lipói, róm. kath. tanítók árvái s özvegyeit segítő egyesület javára) adakozók sorába Kekát Agoston plébános és egyi. elnök értesítésére a következő adakozók neveit látjuk: Belopotoczky Kálmán dr. 100, ökördalán Kalocsá 10, dr. Tókaes Menyhért prépost prelitus Jászó 6 koronát.

Felelős szerkesztő: **Ember Károly.**

PÁLYÁZATOK.

Egri érseki megye.

Jász-Nagykürüi (postahelyi róm. kath. elemi iskolához) segédtanító kerestetik (okleveles előnyben részesítetik). Évi jövedelme 300 korona s a jövő tanévben a vallásintézetben való segédkezésért összesen 160 korona. A kántortanítói kap teljes ellátást (előnevelést, tífist, mosást, világítást, kiszolgálást, külön szobát agyennemű sekkal). Kötelessége az I.—II. egyesített leányosztályt tartani s a közégi iskola négy tantermében heti 4 órát a vallásintézetben segédkezni. Föltszerelt kérvények július 20-ig a *róm. kath. iskolaszékhöz* intézendők. Az állomás azonnal elfogadandó. 139 1—2

A **királydi** (Borsodni) róm. kath. kántortanítói állomásra június 29-re pályázat hirdették. Jövedelme: készpénzben 246 forint 86 krajczár. Tandíj mindennapi és ismételt tanulók után fejenként 40 kr. — 11 frt. 40 kr. Hasznélvezete 4 hold szántóföldnek, a hitközség által szántva, vetve, behordva, ha mindig ugár, 1 hold rét, a község által használva, gyűjtve, behordva, 1 vécás kert, 20 házspár után 1—1 vécás rozs — 6 földből 2 vécás, 14 köcsi tűzifa. Lakás. Melléképület. Kötelessége: 4 harangzórágot is teljesíteni, a télekiszárat összeírni, a parbergjegyzéket elkészíteni. Pályázók okleveleikkel *Sajó-Nemesiben* a plébánián jelentkezzenek. *Az iskolaszékhöz.* 140 1—1

Folyó évi 13. számában megjelent pályázat a *mereszi* kántortanítói állomásra folyó évi *június 3-ára* újból kintűzetik. *Az iskolaszékhöz.* 141. 1—1

A **velezdi** (Borsodni) róm. kath. kántortanítói állomásra folyó évi *május 28-ára* pályázat hirdették. Biztos jövedelme Egerből 300 forint, szép lakás, melléképület. A pályázók okleveleikkel *Sajó-Nemesiben* plébánián jelentkezzenek. Angyal János, elkész. 142. 1—1.

Erdélyi egyházmegye.

Szentháromságra okleveles róm. kath. kántortanító kerestetik. Javadalma: Csinos lakás a szükséges gazdasági épületekkel. Készpénzben és terményekben 282 kor. Munkivány s. öntméséből 28 korona. Stóla átlag 16 korona. Püspöki segély 100 korona. Tandíjból 20 korona. Regálékamatokból 4 korona 24 fillér. Államsegély 374 korona, külön 100 korona ötödéves korpótlékkal. Tagosított első osztályú búza szántóföld legkevesebb 300 korona tiszta jövedelemmel 12 beesholdban. Kötelessége az összes kántortanítók buzgó teljesítése s a kijelölendő osztályok pontos vezetése. Pályázati határ idő *május 31.* A kellően föltszerelt pályázatok a róm. kath. lelkészi hivatalnak emzendezők. 135 1—1

Atyhai (Udvarhelymegye) kántortanítói állásra *május 31-ig* pályázat hirdették. Jövedelme tisztességes lakás, gazdasági épületek, 152 kalangya búza és 154 kalangya zab 611 korona; 45 vécás szemes törökluza 81 korona; ospira 89 korona; 55 szekér tűzifa 55 korona; stóla 70 korona; ájtatos alapból 4 korona; kézi misedij 40 korona; 6 hold 1277 — 61 földbirtok 84 korona; ostryasütésért 12 korona; legeltetés és fajzásijog 12 korona; sósvíz 10 korona; jogosultaknak 100 korona korpótlék,

összesen 1148 korona. Személyes megjelenés a határidőig bármikor kívánatos. Kérvények *iskolaszékhöz* küldendők. *Posta Koroná.* 138 1—1

Szombathelyi egyházmegye.

Az őri-szentpéteri plébániához (Vasm.) tartozó **Kondorfa** fiókkozsgépn a kántortanítói állásra pályázat hirdették. Fizetése egy nagy szobából, melléképületekből és gazdasági épületekből álló lakáson kívül pénzben és természetben 1055 korona díjvel szerint. Pályázni szándékozók kérvényeiket *június hó 10-ig* alatti címre küldjék be. Választás június hó 18-án Kondorfán tartatik délelőtt 10 órákor. Az állomás július hó 15-én elfogadandó. *Tihanyi Ódón,* pléb. isk. sz. elnök. 137 1—1

Harmónium, Kotykievics-féle egyregiszteres, majdnem új, 45 írtért eladó. Bogár István főtanító, Győr-Szent-Márton. 143. 1—1.

A bérnálás szentsége.

Előkészítő oktatások a bérnálás szentségének követeléséhez. Irta: **Novák Lajos.** (Az egyházi hatóság engedelmével.) **Ara 24 fillér.**

Bérnálási emlék-képek.

100 darab 3 korona, 4 korona; nagyobbak 50 darab 6 korona (egy darab 7 fillér). Bérnálási emléklap egy darab 20 fillér.

A májusi ájtatosságok alkalmából a következő kiadványra hívjuk fel a figyelmet:

Mária, a szomorúak vigasztalója.

Elmélkedések és elbeszélések május havára.

Irta: **Abbé Alizon.** Ara csinos vaszonkötésben **2 korona.**

Megrendelhetők legelőszerebben a pénz előleges beküldésével a **Szent-István-Társulat** könyvkiadóhivatalában **Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28 b.**

Orgona-építési műintézet.

RIEGER TESTVÉREK

Budapest, Garay-utca 48.

Rieger Testvérek Jägerndorfi (Osztr.-Szil.) cs. és kir. udvari orgona-gyárának fiókja. Legelőszőbb áron kiváló orgonákat szállítanak.

A cég 27 évi fennállása óta

800-on felül új orgonát

épített, melyek közül 300 esik Magyarországra, a többi Norvégiába, Németországba, Romániába, Orosz-, Olasz- és Törökországba szállították.

Orgona-árjegyzékek ingyen és bérmentve.